

Gondolatok egy vitához

Az Élet és Irodalomban már több hónapon keresztül „Szellemi tőke” címmel parttalan vita gyűrűzött. A vita sajátossága az, hogy a legkülönbözőbb gondolatok és legizgalmasabb eszmefuttatások között forrásból fakadtak. Ez pedig a szellemi tőke (a felhalmozott tudás, szakismeret, tapasztalat) állapotának helyzete és mozgásbáhozásának lehetősége, másszóval a gazdasági termelés mechanizmusa után a szellemi termelés mechanizmusa. Arról az alapvető közgazdasági igazságról van szó, hogy a munkaerő, a termelészők és az alkotó-termelő egyén fejlettségi állapotának kvalitatív változásai szabják meg végső soron, nagyobb távlatokban a gazdasági fejlődés kvantitatív ütemét, megteremtve ezáltal az illető társadalom szükséges és később bőséges anyagi és szellemi bázisát.

A szellemi tőke termelésében kiemelt szerep illeti meg a pedagógusokat, mert a tudományos-technikai forradalom továbbfejléséről és az adott társadalom előrehaladásához szükséges tudásmennyiség újratermeléséről és továbbfejlesztéséről elsősorban ők gondoskodnak. Comenius a XVII. században joggal felülhette meg a nevelés célját abban, hogy „mindenkit mindenre megtanítani”. Ez akkor megvalósítható volt, de ma már nem, mivel az ismeretek készlete beláthatatlanul óriási és ez a készletartomány egyre nő, tízévenként megduplázódik, mert éppen ez a folyamat szolgáltatja a társadalmi változás és a termelési viszonyok tökéletesítésének egyik fontos zálogát, s ezért a jelenlegi pedagógiának új alapokra kellene épülnie. Ezt az új alapot a holt ismeretek beszülykolása helyett a gondolatok, ötletek, kombinációs készség, szituációérzés, gyors reagálókészség és az ezeknek megfelelő kategóriák mint az intelligencia alkotókészség és döntési készség elsőbbsége jellemelné. A komplex nevelés és oktatás legfőbb tartamává a képességek, az emberi alkotóerő kifejlesztését kellene tenni; olyan készség- és jártasságrendszer kialakítását az alapvető törvényeket és fő tendenciákat tartalmazó ismeretközlés révén, amely a korszag dinamikusság és rohanó jellegéből származó bonyolult és gyakran ellentmondásos feladataihoz való alkalmazkodást, helyesebben megfelelést lehetővé teszi, és továbbá a tudásszomjnak olyan belső kényszerét kellene az illető személyiség lételelmévé indukálnia, amely a szellemi tőkét állandó önműveléssel és önátalakítással mind magasabb szintre emeli. Ehhez az önfejlesztő tudásgyarapításhoz kellene a pedagógiának utat mutatni: „az iskolának csak orientációs pontokat és eljárásokat kell adnia az egész életet átfogó tanuláshoz és tájékozódáshoz; olyan iskolára van szükség, amely nem az ötvenes-hatvanas évek szakismereiteire, hanem többek között a XXI. századra neveli a gyerekeket. Nem egy-egy szakma fogásait kell beléjük tenni, hanem készséget arra, hogy túljeljen a szakmák és tudományok forra-

dalmát, sőt maguk legyenek a forradalom harcosai és győztesei” (Marx György: Gyorsuló idő. Új Írás 1968. 1.)

De az ismeretek elvéülése és szakadatlan gyarapodásán túl más tényezők is közrejátszanak a pedagógia és az oktatás funkciójának struktúrális változásában. A szocialista demokrácia fokozatos kiteljesülésével a személyes választás, az önálló döntés lehetősége és az ezért viselendő felelősség mind általánosabbá válik. Ezért szükséges a nevelésnek olyan alapismertetek, jártasságok, emóciók és tevékenységmodok nyújtása, amelyek hozzásegítenek ahhoz, hogy a felmerülő lehetőségek és alternatívák közül helyesen válasszunk. Ez azért is fontos, mert „az anyagi-technikai fejlődés önmagától létrehozza a szocializmus és később majd a kommunizmus alternatíváját, de hogyha a szubjektív tényezők nem állnak helyt, akkor ebből az alternatívából nem lesz valóság” (Lukács György), helyesebben csak nagy kitérőkkel és buktatókon át. A szocialista demokrácia fokozatosan realizálja mindenegyes ember optimális fejlődését és minden egyén maximális kibontakozását, valamennyi szükséglet kielégítése, hiszen ez a szocializmus lényege ezért olyan potenciális szellemi javakat és olyan feszítő emóciókat kellene átadni és elültetni, amelyek a társadalom és az illető egyén érdekében történő kibontakozást elősegítik. A leglényegesebb ebben a vonatkozásban az, hogy az egyén és köz, társadalom érdeke közötti ellentmondás megszűnjék és harmonikus, egymást támogató kapcsolat jöjjön létre közöttük, mivel a kettő elválaszthatatlanul feltételezi egymást. Erre utal a Kommunista Kiáltvány egyik kitétele is: „az osztály-ellentétek helyébe olyan társulás lép, amelyben mindenegyes ember szabad fejlődése az összesség szabad fejlődésének feltétele”.

A szabadidő növekedése ugyancsak a pedagógia szerkezeti átépítésének irányába hat. Emiatt az emberi képességeket úgy kell befolyásolni, hogy az egyén a megnövelt szabadidőt a sokirányú önfejlesztés és a továbbtanulás belső motívummá alakítsa révén ésszerűen és hasznosan töltsse el, és az ilyen tartalmas szabadidő-felhasználás Marx szerint az emberi élet termelőerőinek fejlődésében is minőségi ugrást idéz elő.

A nevelésnek és az oktatásnak tehát nemcsak ismeretközvetítő, hanem elsősorban értékteremtő folyamatát kell válnia, ezért a pedagógusokra, akik ezt a folyamatot megtestesítik, óriási felelősség hárul. Szépen fejezi ki ezt Marx György: „Szédítően szép korunkban a tanítók, tanárok, oktatók állnak a legmagasabb ponton. A tankönyvek ötévenként cserélődnek. Mindenki elmaradhat a gyorsuló világban, de a tanító soha. Az ő munkájától függ, milyen lesz néhány évtized múlva a termelékenység, életszínvonal milyen lesz népünk elhelyezése a nemzetek versenyében”.

Ezek a problémák egy sor további kérdést vetnek föl, például elegendő-e önmagában az egyetemi oktatás modernizálása, az oktatási körülmények javítása, vagy mit és mennyiben tehetünk mi magunk, jövődó pedagógusok azért, hogy megfeleljünk ennek a szép és nehéz feladatnak.

KOCH JÓZSEF

Ismét jelentkezik Hyde Park vitarovatunk. Koch József cikkét azért közöljük a rovatban, mert úgy gondoljuk, a benne foglalt megállapítások, észrevételek megvitátásra érdemesek. Kíváncsiak várjuk véleményeiket, megjegyzéseiteket a fenti írással kapcsolatban.

Szerkesztőség

Irodalomtörténeti acták

Tudományegyetemünk Irodalomtörténeti Intézete gondozásában megjelent a magyar irodalomtörténeti acták nyolcadik füzeté, amely az intézet oktatóinak újabb dolgozatait tartalmazza. A Csukás István és Horváth Károly szerkesztésében napvilágot látott magyar irodalomtörténeti actában Keszérű Bálint adjunktus a XVI–XVII. század fordulóján élt jelentős magyar humanista, a magyar későreneszánsz reprezentatív alakjai Rimay János és Senczi Molnár Albert mellett talán leginkább figyelemre méltó és tragikus sorsával is jellegzetes képviselője Újfalvi Imre életútjára vonatkozó kutatásairól tájékoztat. Horváth Károly docens dolgozatában a magyar felvilágosult klasszicista dráma helyét jelöli ki a műfaj kelet-európai fejlődésében, számos értékes adatot közölve az orosz, lengyel, cseh és szlovák klasszicista dráma kezdetéről. Ilia Mihály adjunktus cikkében Juhász Gyula Tömörkény-élettrajzában, a költő legjelentékenyebb irodalomtörténeti munkájának keletkezéséről és kiadásának körülményeiről értekezik. Tamás Attila docens Radnóti Miklós lírájának József Attila költészetével rokon vonásait elemzi. Kovács Sándor Iván adjunktus és Kulcsár Péter Bakay Péter varanni prédikátor négy eddig kiadatlan levelét közli kisebb publikációjában.

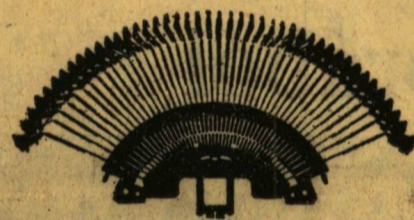
Könyvesbolt a kultúra és tudomány szolgálatában

Jelentős helyet foglal el Szeged kulturális életének továbbfejlesztésében a Dugonics téri 204-es könyvesbolt. A bolt, s annak szorgalmas munkatársai a szakirodalom — s emellett a szépirodalom — terjesztésével szolgálják városunk felső- és középfokú oktatási intézményeinek, s könyvtárainak munkáját, s e tevékenységi kör kiterjed a Dél-Alföld csaknem egész területére.

A könyvesbolt mai arculata az utóbbi években alakult ki. Amellett, hogy részt vállal a hazai szak- és szépirodalom terjesztéséből, a külföldi könyvek beszerzése és árusítása terén „monopolisztikus” helyzetben van. A szegedi intézményeknek a Szovjetunióból, a Német Demokratikus Köztársaságból és a többi népi demokratikus országból rendelendő könyveinek a behozatalát csaknem teljes egészében a bolt bonyolítja le, gondos hozzátartással és körültekintő munkával. Az orvosi szakirodalom terjesztésénél átlépi Szeged határát, s szinte Dél-Alföld valamennyi egészségügyi intézményével és szakemberével kapcsolatot tart fenn. A szocialista országok szakkönyveiből nagy raktári készlettel rendelkezik, s így a magánigényeket is kielégíti. Örvedetesen nő a nyelvtanulási igény. Egyetemi hallgatóknak, oktatóknak, s általában a nyelvtanulásban résztvevőknek különféle nyelvkönyvekkel és nyelvtanulási lemezekkel siet segítségülkre.

Az utóbbi időben a tőkés országok könyveinek beszerzése terén is feladatot kapott: konkrét rendelések alapján magánosok részére is beszeresz szak- és szépirodalmi munkákat. Művészi albumai — főleg olasz, francia és angol kiadókól származó munkák — igen kedveltek, különösen most a karácsonyi és újévi ünnepek előtt.

B. M.

MEGJEGYZÉS

Szükségesnek látom Reigl Endrének a Jogi Karon megtartott hallgatói napokról frott cikkét néhány vonatkozásban kiigazítani. Odáig teljesen egyetérték a szerzővel, hogy a polgári jogi hallgatói nap jobban sikerült, mint az államiigazgatási. E tekintetben csupán azt kifogásolnám: egy ilyen jól sikerült rendezvény értékelését miért intézi el ilyen „sommásan” a cikk írója. („Kevesebb jót lehet elmondani a másnapi, államiigazgatási jogból megtartott hallgatói napról.”) Nem azt akarta talán ezzel R. E. értékelteni, hogy az előző nappól sem lehetett sokkal több jót elmondani?

Sajnálatos módon a szerző figyelmét két lényeges körülmény is elkerülte: a közös tanácsú községekről tartott beszámoló után ugyanis voltak hozzászólások, a szabálysértésekről szóló dolgozat ismertetését pedig sikerült befejezni. Sőt! Az utána következő gyakorlati órát is felhasználva hozzászólások is hangzottak el. Úgy érzem, a cikk nem emelte ki a két rendezvény közötti módszertani különbséget sem: az államigazgatási dolgozatok ismertetői nem rendelkeztek korreferensekkel — legfeljebb spontán hozzászólásokra számíthatnak —, ezért a témával kapcsolatos összes lényeges körülményre lehetőleg már nekik rá kellett mutatni az erre rendelkezésre álló viszonylag rövid idő alatt. A fenti megjegyzést azért tartom szükségesnek közölni, mert két hiányos megállapítás indokolatlanul rosszabbnak tünteti fel az államigazgatási hallgatói nap megrendezését, másrészt pedig nevezett cikkekben már más alkalommal is találtunk hasonló pontatlanságokat.

KISS JÓZSEF
harmadéves joghallgató

Halálozás

Hosszú betegség után, 63 éves korában elhunyt özv. Garai Sándorné, a József Attila Tudományegyetem Jogi Karának nyugalmazott főelőadója, 1941 óta a Rectori Hivatal munkatársaként dolgozott az egyetemen, majd 1945-től a Jogi Kar Dékáni Hivatalában, egészen 1968-ban történt nyugdíjazásáig.

Tánc, tánc, vizsgatánc

— Hát mit is mondanak a halálba menők — próbál segíteni a tanár.

Mély csend. Néma ez a tánc. A gondolatlanság görcsös haláltánc, a vizsgaidőszak haláltánc. „Hányadik oldalon lehetett ez? Átnéztem egyáltalán? Vagy nem is volt benne a könyvben?”

Vagy nem is haláltánc? Csak annak képzele ez a rövidhajú lány a főiskola irodalmi tanszékén. Hiszen hallgatására is megkapja a hármast, s utána a folyosón elégedetlenkedik: többet tudtam... többet tanultam.

Mit is mondanak a halálba menők?

Vannak, akik nem félnék?

Bölcsészlány a kar folyosóján dialektikus materializmust olvas.

— Ma nem ebből vizsgálom, majd csak három nap múlva, de van egy speckolom a polgári életfilozófiákból, párhuzamosan készülök... Eddig három vizsgám van, kitűnő vagyok. A vizsgától nem félek, de ez az új ösztöndíjrendszer! Negyedik kategóriás vagyok, és...

Van tehát, aki nem fél a vizsgától. Ilyen magabiztosan készülnek a könyvtár folyosóján is a tétékások és orvosok.

— S miért itt készülsz — kérdezzük meg egyiküket, aki éppen a növényéletlen számunkra érthetetlen sorai közé rejti tekintetét.

— Mert már férjnél vagyok, van egy kislányom, a nagymamám vigyáz rá, s otthon nem tudok tőle tanulni... — aztán egy sóhaj —... jövőre félek!

Vannak persze, akik szóba se, állnak velünk, őrzik felkészülésük titkait...

Igy érünk ki a Móra Kollégiumba, ahol éppen azért izgulnak, hogy a még épségben levő kazánok tarsanak ki a vizsgaidőszak végéig.

— Azt hiszem, nyugodtan mondhatjuk, hogy megvannak nálunk a tanulási lehetőségek. — mondja Vörös Lászlóné igazgató — Az épületben három csöndes tanuló van, de a lányok előterekben, szobákban, telefonfülkékben is készülgetnek, ha egyedül akarunk lenni. A könyvtár minden este működik.

Megtudjuk azt is, hogy a vizsgaidőszak egyben fogyókúra a mórásoknak. A városba bejárni ebédelni, vacsorázni — nagy idővesztéseket jelentene. Így aztán kétszeresen is népszerűségnek örvendenek a disznótoros csomagok. Van, ahol kisorsolják, melyik nap ki veszi gondozásába az ételbordót: négyes ételbordót a nyolcszemélyes szobának.

— Nincs-e rossz hatással az új ösztöndíjrendszer a tanulásra?

— Nem. Sőt, inkább nagy a hajtás — válaszol Micheller Magda, nevelőtanárnő. — Minden szoba ajtaján tanulmányi kimutatás van, erre jegyzik fel jegyeiket a lányok. Ezt állandóan ellenőrzi a diákbizottság, s így idejében tudunk segíteni azoknak, akik éppen rossz szériában vannak. Bár az szabály nálunk, hogy hármas alatt nem lehet a kollégista átlaga, nem a kizárás az egyetlen eszközünk: tavalay tízen voltak, akiket újra felvettünk szociális helyzetükre való tekintettel, s az eredmény az lett, hogy most már egyikükkel sincs különösebb baj.

A kollégiumban mindenütt csönd és nyugalom. A konyhában sítetreg a kávéfőző, egy boldog arcú lány szakítja föl az egyik ajtót: Ötös, lányok, ötös...

S egy náthásan is optimista halgatónő, Ruzsák Mária elsőéves, aki egyszerre küzd most meg az influenzával és a vaskos ókortörténeti tankönyvvel:

— Most betegedtem meg, de vizsgára már biztosan rendben leszek. A lányok elhozzák az ebédet, de második-harmadnaponként én is besétálok, mert elkel ilyenkor a levegő is. Az új ösztöndíjrendszer nagy segítséget jelent nekem: első kategóriás vagyok, két testvérem van még otthon. Most 4,4-re állók, három vizsgám van hátra: az ókor mellett polgár és logika...

Félévenként eljön a szívszorulás

Igy tanulunk, így készülünk arra a bizonyos haláltáncra, amikor — biztos, hogy indokolatlanul, ahogy a tanárok állítják — összeszorul a szív, elfogy a magabiztosság. Képleteket böngészünk a Virágban vagy a Papnál, az Egyetemi meg a Somogyi Könyvtárban, alberletekben, sőt a szegediek főbérletekben. Nekik talán könnyebb is.

Aztán valahogy csak túlvagyunk ezen is, és napokig nem találjuk a helyünket. De úgys csak egy félévet kell várni, s megint kezdődik minden előről...